

Синиша Стефановић

**A. Sela (ed.), *Political Encyclopedia of the Middle East*,
Jerusalem Publishing House, Jerusalem, 1999, 815 + 4.**

Десетогодишњи процес насилне национално-територијалне рекомпозиције Балкана, праћен свеобухватном међународном изолацијом Србије, изазвао је разумљив пад интересовања за светске политичке процесе. Сужавањем јавног интересовања и медијске пажње на властити регион упоредни процеси у непосредном окружењу, Европи, Црном мору, источном Медитерану, пролазили су скоро незапажено. „*Political Encyclopedia of the Middle East*”, у редакцији Аврахама Селе, истраживача и предавача на универзитетима у Тел Авиву и Јерусалиму пружа изванредну могућност да се, у очекивању успостављања потпуне сарадње са земљама Блиског истока, попуни настала празнина.

Последње десетлеће на Блиском истоку било је обележено надом да ће бити нађено мирно решење палестинског питања, епицентра пословично турског политичког простора. Пораз Ирака у Заливском рату (1991) и пропаст Совјетског Савеза означио је почетак процеса који је довео до израелско-палестинске декларације о принципима од 13. септембра 1993. („Oslo Accords”), уговора о миру између Израела и Јордана 27. октобра 1994, одређеног попуштања у односима Израела и арапских држава, те стварања Палестинске аутономије у деловима Газе и Западне обале. Тај приручник, који обједињује прилоге водећих научника са израелских катедри и института за блискоисточне студије (Јерусалим, Тел Авив, Хаифа), сам је о себи сведочанство тог процеса. Питање је да ли би данас, после избијања друге („Al Aqsa”) интифаде, било уопште могуће да есејом о Арапима у Израелу учествује и Хеидар Азиз, професор Универзитета Alquds у Јерусалиму.

Енциклопедија обухвата двадесет и четири земље. Водећи се политичким, економским, војним и институционалним критеријумима, уредник је у геополитички простор укључио све арапске државе; мешовите Мауританију, Судан, Еритреју и Џибути; Израел и палестинске територије: Турску и Иран. За нашу је публику посебно значајан нагласак на време од египатско-израелског мира и иранске исламске револуције (1979), јер приказује догађаје који су у нашој земљи приказивани најпре једнострано, потом готово никако.

Дело је уређено на веома савремен и приступачан начин. Нагласак је на регионалним проблемима и процесима. Као најважнији регионални проблеми фокусирани су: арапски национализам, арапско-израелски сукоб, арапско-израелски мировни процес, исламски радикализам и покрети, проблем воде, војне снаге, нафта, неконвенционално наоружање, избеглице и миграције, тероризам, положај жене. Обрађене су све знатније националне и религијске мањине, те поделе унутар религија. Проблемска оријентација одредила је и обим прилога о појединим државама, опширне у сразмери са њиховим утицајем на регионалне процесе. Осим за земље региона, уведене су одреднице о интересима и улогама Британије, Француске, Русије (СССР), САД и Европске уније. Најзначајније теме приказане су исцрпним есејима из којих се гранају пододреднице према појмовима мање обухватног садржаја: појединим институцијама, државама, личностима, топонимима итд. Тако је, на пример, проблем настао насељавањем Јевреја у отоманској Палестини подељен на „*Arab-Israel Conflict*” (стр. 39–94) и непосредно следећу одредницу „*Arab-Israel Peacemaking*” (стр. 94–114). Из тако издвојених упоредних токова истог историјског процеса пододредницама се лако стиже до знатно детаљније представе о целини и појединим учесницима. Унесени су и неки појмови специфични за блискоисточни политички језик. Термин „*Interim Agreement*”, основно правно средство „Oslo procesa”, објашњен је под „*Arab-Israel Peacemaking*”. Напротив, појам „Интифада”, саставни део „*Arab-Israel Conflict*”, обрађен је као засебан феномен. Да би се олакшало глобалној публици, коришћена је, наши историчари ће на томе вероватно приговорити, савремена геополитичка мапа. Тако је познати јерусалимски муфтија Хаџи Амин ал Хусеини, помажући нацистички војни подухват, „регрутовао за немачке оружане снаге муслиманске добровољце из Босне и Југославије” (стр. 299).

Највећи недостатак те енциклопедије налази се изван ње саме. Историјска и правна тумачења те тематике варирају од државе до државе, од идеологије до идеологије толико да се, нажалост, мора нагласити да је реч о књизи коју су писали израелски научници. Они су, на пример, међународноправни субјект настао из рата после повлачења Британије из мандатне Палестине консеквентно третирани као државу Израел, насупротив знатном делу регионалне публицистике, која га сматра за фантомску ционистичку творевину, па се, нпр. у сиријским географским картама, простор између Средоземног мора и реке Јордан назива Палестином. Надамо се да ће наша публика, какви год да су индивидуални погледи на блискоисточне прилике, умети високо да цени како научне ограде аутора есеја, тако и право врело учено прикупље-

них чињеница које се у светској историјској и политиколошкој науци држе за позитивне.

Може да се замери на веома скромној опреми књиге. Нема фотографија, чак ни најзначајније личности, те то што је сиромашна картографским и табеларним приказима. Када се приказује нека од држава, статистички подаци део су текста. Вреди издвојити табелу која на унутрашњем омоту даје упоредан преглед основних географских, демографских и економских показатеља по државама, потом упоредну табелу војних снага. Где их има, историјске и географске карте нису шире од ступца у коме су сложене. Утисак навигације Интернетом који се стиче употребом тог приручника и оскудна опрема књиге насупрот амбициозности читавог пројекта упућују на закључак да је потпуна опрема предвиђена за CD ROM издање, које, надајмо се, неће превазићи цену од 60 US\$, потребних за штампано издање.